

ABONNEMENT

Pays étrangers

Pour un an : 2 Dolars

Edition spéciale : 3 Dolars

ADRESSE

«İctihad» Constantinople

Téléph : St. 865

26 ème Année

1 Mai 1931

İCTİHAD

Türkçe ve Fransızca
İlmi, edebi, İktisadi
No: 320

ABONEMAN

Seneliği (24 Nusha) Türki-
ye için 2 1-2, A'lâ kâğıdı
5 liradır

İDAREHANESİ

Cıgaloğlunda İctihad Evi

Tarihi Te'sisi :

1904—Genève

Yirmi altıncı sene

1 Mayıs 1931

AMELÎ RUHİYYAT

Yazan: Dr. G. LE BON

Zekâsı, hissiyyatına hâkim olmaya muvaffak olmayan bir kimse, mümtaz bir artist, mütebahhir bir muharrir olabilir, fakat yüksek bir Devlet recülü olamaz.

Munhasıran 'akl üzerine müesses bir kana'at nadiren ef'al sa'iki olur; hareket ettirmek için sirri ve hissi te'sirler elzemdir.

'Aklını ihtiraslarından ayırmaya başladığı zaman insan terakki yolundadır. Uzakdan uzağa bir hissin te'sirile mukabele ederek bir hissi hazıra hâkim olacak derecede 'akl kuvvetli olduğu vakit terakki tebarüz eder.

İnsanın hissiyyatına hâkim olmak isti'dadı, 'asırlarca cehd istilzam etmiştir. Bir çok kavmler, hâlâ ESAU [*] nun hazır bir tabak mercimeğe mukabil müstakbel erşedlik hakkını satdığı devrden kalmıştır.

Feraset [Intuition] denilen bir tarzı aşına'i sayesinde kadınlar, 'akli mantığın kolayca idrâk etmediği neticeleri keşf ve tahmin ederler.

Feraşı yakın [*] lerin doğru veya yanlış oldukları [diğer ta'birle bunların şe'niyetlere müstenid hakikatleri veya batıl vehmleri mi olduklarını] yalnız 'akl gösterebilir. Buna binaen zekâ, ferasetin lazım mütemmimidir.

Zekâ'i feraset [Intuition intellectuelle] san'at ve tefekkür sahelerinin kâffesindeki keşfiyyatın anasıdır. Hissî feraset [Intuition sensu-

[*] ESAÜ, İSHAK ve ROBECA'nın oğludur. YA'KUB'un büyük kardeşidir. Erşed evlad olmak hukukunu bir tabak mer'cemek mukabiline satmıştır. Mübrim bir ihtiyac halinde yapılan ve fahiş gabn teşkil edecek mahiyette bulunan bir alış verişi ta'rif etmek için ESAÜ'nün mer'cemek tabağı hatıra getirilir. Fransız dilinde LE PLAT DE L'ENTILLE D'ESAÜ ta'biri meşhurdur. S. D.

[**] Certitud intuitive.

timentale] hayatın müşkil zuruf ve zamanında, hakiki rehberler teşkil ederler.

Son harb gibi mu'azzam vak'alar, i'tikadların ihtilaflarına rağmen bütün vatandaşları, 'aynı yola sevk eden ma'serî feraset [Intuition collective] ler birden bire teşekkül ettiği vakit, bir avuç insanın bir millet olduğu, [*] her kesce teslim olunan hakikatlerdendir.

İ'tiyad ferasetleri bir kanala toplamaya müsa'id olarak ve ilca [Imdulsion] ları takyid ederek kitaplarını ta'aliminden daha emin bir rehberi hayat olur.

TA'LİM VE TERBİYE

Ta'lim ve tedrisin islahı hakkındaki mubaheselerde, meşhur bir hatib «Hellenisme» [*] in zekâyâ bir ma'bed müvazene ve ahengi verdiğini te'min ediyordu. Ruhun bu muvazenesi, şübhesiz, hissiyyatın muvazenesi için kifayet etmez; zira kadim Yunânîlerin mütemâdi münakaşa ve mubaheseleri kendilerini esirliğe sevk etdi.

Bir medeniyetin her safhası, mütekaddim safhalardan farklı olduğundan yeni ihtiyaçlara ve yeni zihniyetlere intibak eden bir terbiye istilzam eder. Zamanı hazırlan gençlerine kadim 'alemin terbiyesini vermek istemek, bu pek 'alel'ade, pek bedihi olan hakikatı bilmemezlikden ileri gelmektedir.

Bir kavmin kusurları, ancak ecnebilerce görülebilir olduğundan [*] pek güç tashih olunur. Darülfünun metodlarımızın [Ya'ni Fransa Darülfünunu metodlarının] dunluğunu her kes bilir; fakat bu dunluğu görmediğimiz için hiç bir hakiki islah kabil değildir.

Tedris ile verilen zekâi gıda, maddî gıda-

[*] Namık Kemal merhum:

Bizol nesli kerimi dude'i osmaniyanız ki Cihan girane bir Devlet çıkardık bir aşiretten beyti hatıra gelir.

lara benzetilebilir. Besleyen gıda yenilen gıda değil hazım olunan gıdadır.

* *

Mahir bir işcinin zekâ i'tibarile mutavassıt bir « bachelier » ye [*] fa'ik olduğu keşf edildiği zaman ictimai fikirlerimizin çoğu değişecektir.

* *

Her ferdin hususî isti'dadlarını feyze mazhar eden terbiyeden başka faydalı terbiye yoktur. O zaman boş yere bir sa'ye mühtac olmaksızın şakirdin verebileceği şey'in kâffesi elde edilir.

Bütün şakirdlere aynı tedrisde bulunmakla, a'zamî cehde mukabil asgarî « rendement » [asgarî irad] elde edilir.

* *

Müstemlekâtımız üzerine en ziyade tazyik yapan, en ağır yük olan latin hatalarından biri de « classique » tedrisatın, barbarlığı medeniyetden ayıran merhaleler geçmeye müsa'id olduğunu zan etmek olmuştur. Bir zencî medenî bir adam olmaksızın mükemmel bir « Classe » terbiye alabilir.

* *

Bir böceğin kafasının yerine başka cinsden diğer bir böceğin kafasını koymaya müsa'id olan tecrübeler gösterdiği erkek kafalı dişi böcekler erkek grizeleri alırlar kadın cinsine verilen erkek terbiyesi dahi, bilvasıta bu te-

[*] BACCALAUREAT denilen imtihanı muvaffakiyyetle geçirmiş olanlara verilen unvandır. Fransada, POLYTECHNIQUE, SAINT CYR mekteplerine ve Hukuk, Edebiyyat, Fen ve Tıp fakültelerine girebilmek için BACHELIER olmak lâzımdır. BACCALAUREAT imtihanı Mektebi Tıbbiyyemizde vardı ve şu ilmlerden verilirdi : Kimya, Fizik, Anatomia, Fisiologia, Uzvi Kimya . v . s .

A.D.

badülü [« Substitution » u] hayyizi fi'le çıkarmayacak mı? Sualî irad olunabilir. [*]

Zekânın terbiyesine mahsus (methode) lar mute-nevvidir. Seciyye üzerine te'sir yapmak için yalnız bir methode vardır: inkişaf ettirilmek istenilen hasletlerin icrası; evveliyet [Initiative] ve irade başka durlu kazanılmaz.

* *

Kitabların seciyyeyi, ahlakı ve zekâyı terbiye etmeye kâfi olmadığı anlaşıldığı zaman, ancak o zaman Darülfünun te'sisatımız değişecek.

* *

İngilizlerin ve Amerikalıların spor oyunlarına kuvvetle terbiye edici bir te'sir 'atf etmeleri haklıdır. Bu oyunlar ez cümle, onsuz kumanda etmek san'atı kazanılmayan ita'at etmek san'atı ta'lim edilmez.

* *

Seciyye terbiyesinin, zekâ terbiyesinden daha mühim olduğunu keşf eden kavmler, bu keşfi yapmayan kavmlerden çok ilerdedirler. Latin Darülfünunluları bu keşfi henüz yapmamışlardır.

* *

'Ameli terbiye üsulu ve 'askerî « discipline » i sayesinde muhtelif 'ırklara mensub bir sürü 'alel'ade ferdlerden gayet kuvvetli ma'serî bir blok vücade getirmek Prusyanın mehareti eseri oldu.

* *

Musalehadan beri sa'y zevkinin, meslekî 'iffetin

[*] Bu noktaya « Feministe » lerin dikkat nazarlarını celbetmek isterim. Erkeklere mü-lâyim ve khas terbiye ve tahsil alan kızlar erkekle kadın arasında melez bir hâle geldikleri calibi nazardır. Bizim ictimadımızca kadının analık ve ev hanımlığı rolü, tabib, avukat, mühendis, kimyager, bankacı v. s. rollerinin çok fevkindedir. Kız evladlarını, erkeklerin hiç bir zaman ifa edemeyecekleri ve çok şerefli ve yüksek bir rol için münevver ve faziletli analık ve 'a'ile reiselîği rolü için hazırlasınlar kız evlad babalarına bunu tavsiye ederiz. A.D.

ve nezaketin Almanyada nabud olduğunu re'yel'ayn gördükden sonra bir German mecmu'ası bu inhitatı pek haklı olarak alman gençliğinin artık 'askeri discipline e tabi' olmamasına 'atfediyordu.

* *

Gayrı şu'urı mufid«automatisme» ler husule getirmeye muvaffak olursa la'alett'yi bir talim ve terbiye systemi mukemmeldir. O zaman zekâlar emrlerini icraya âmade, muti' hizmetkarlara malik olur. Bu gayrı şu'urı otomatizmeler fena terbye edilmiş olursa zekânın emrlerini icra etmezler.

* *

«Disicpline» bir çok haletlerin yerine ka'im ola bilir. Hiç bir haslet, «Disipline» in yerine ka'im olamaz.

* *

Zekâ hissiyyatı örten fakat değıdirmeyen bir cilâdır.

* *

Zeman ve i'tiyad, muhabbeti aşındırır, fakal dostluk muhabbete halef olduğu vakit bile zeman ve i'tiyad dostlugu takviyeeder.

* *

İradesiz muhakeme, muhakemesiz irade kadar faydasızdır.

* *

SEKİZİNCİ MABHAS KAVMLERİN HAYATINDA ŞU'URLU VE ŞU'URSUZ TE'SİRLER

[*] AUTOMATİSME Akl ve muhaemenin emr ü ibramı vaki' olmaksızın kendiliğinden tekevvun eden hareket demektir; kalbin darebanı, bir «automatisme» dir. Terbiyenin mukemmeli odur ki korkunun ve umidin emr ü ibramına muhtac olmaksızın insani kendi nefesine ve cem'ıyyete hayırlı hareketlerde bulundurur.

A.D.

I

ŞU'URLU HAYAT VE ŞU'URSUZ HAYAT

* *

Derin 'ummana nisbetle dalğalar, bir dağa nisbetle bir kum danesi ne ise şu'urlu hayat da şu'ursuz hayata karşı odur. Bu şu'ursuz hayatın mutala'ası daha şimdiden seyretin [ya'ni harekât ve sekenatımızın] sa'iklerini tamamen yeni bir nur ile aydınlatıyor.

* *

İnsanları fi'l u icraya sevk etmek için onların şu'ursuz iradeleri üzerine te'sir icra etmek lâzımdır. Şu'urlu ruh, belki ikna'larla mutma'in ve kani' kılınabilir. Fakat fi'lu icrada bulundurmak için kana'at [Conviction] kâfi gelmez

* *

Şu'urlu iradeyi şu'ursuz iradeden ayıra fark bilimeyince ba'zi ahvalı tarihiye ez an cümle Büyük Harbin menşe'leri anlaşılamaz kalır

* *

Ferdî tefekkür yerine ma'seri tefekkürün ikamesi karni hazırın mumeyyiz vasflarından birini teşkil eder; Şahsi tefekkure musta'id olanlar her gün daha ziyade nadirleşmektedir bu kabiliyyetde adamlar politikada hemen hemen hiç kalmamıştır.

* *

Gayrı şu'urı ruh üzerine ma'seri te'sirler derinden derine icrayı fi'l etdiginnendir, ki mun ferid ferd için mumkin olan istiklal hissası pek mahdud oluyor

* *

Kavlleri fi'illere tevfiik etdirmeyen her vakit, ihlasılık degildir. sözler şu'urlu ferdi ruhdan sadır oldukları halde muhim fi'lü'ameller ceddani ruhun şu'ursuz ilcalarını ifade ederler. Harb vuku'un da firar etmeye yemin ermiş olan socialiste lerin 1914 de bila tereddud cebheye iltihak etmeleri şundandırki siyretlerini idare etmiş ve harekatü sekenatlarına istikamet vermiş olan

gayrı şû'urî ruhi ırk, nutuklarını ilham eden su'urlu akl [La raison consciante] dan daha kuvvetli olmuştur.

* * *

Politikada ef'al ve icra'atı gayrı şû'urî sa'ikler yapdırır ve ef'al ve icra'atı yapanlar ise kendilerine yalnız 'akıllarının rehber olduğunu zan ederler. Bütün İSLÂM 'alemini İNGİLTERE aleyhine kaldıran « projet » nin [ya'ni Türkiyeyi taksim «projet» sinin] başlıca 'amili SALİB in HİLÂL den bir intikam alması fikrine gayrı şû'urî olarak peyrev ve munkad olan dindar bir ingiliz nazır [Lloyd Georges] olmuştur

* * *

Büyük herc mercler gayrı şû'urî fikirler doğurtırlar ve bu fikirler mu'tad ahvalde rehberlik hizmetini gören fikirlerin yerine ka'im olur ve gayrı melhuz yeni ictimai cereyanlar doğururlar.

* * *

Kâfi derecede tekrar edilen şû'urlu bir ameliye, fikriyye [operation intellectuelle] gayrı şû'uriye gçer ve i'tiyad olur, Bir çok batınlr esnasında muhafaza edilince bu i'tiyad 'ırkin seciyyesi olur

* * *

Düşünulmuş bir karar daima fi'le munecer olamaz: bilaks insanların azim ekseriyyeti her durlu mulahazadan. muberra olan gayrı şû'urî ilcaların te'siri altında fi'l ü hareketde bulunurlar.

* * *

Gayrı şû'urî olmuş olan «discipline» başka hakiki «disipline» yalnız icbar üzerine muesses olan «discipline» devamsız ve kudretsizdir. Gayrı şû'urî i'riyadlar prenciplerin hiç bir zaman malik olmadıkları bir kuvvete malikdirler.

* * *

MA'ŞERİ HAYAT VE PİŞUOALARI ROLU
Hazır vakaların te'siri altına düşmek ve ne kadar na kabil ictinab olursa olsun bunların avakibinden pek az müteessir olmak cumhurların

ve aşağı zihniyetdeki ferdlerin müşterek seciyeleridir.

* * *

Ferdî olan bir yalan [Erreur] bir batıl maşeri olur olmaz hakikat 'addolunur. Artık hiç bir 'aklî delil sarsamaz

* * *

Yeni medeniyetlerin girift mekanizmesi içinde ga'ib olmuş olan ve müessirlerine 'akl erdiremedigi eserlerle muhat bulunan cümhur kanunlarını anlayamadığı vekayi'ı hususî iradelere atfetmektedir. İsyânların ekseriya daşkasebebleri yokdur. [*]

* * *

Bir kavmin hayatını 'alakadar eden büyük vekayi'de, insan ekseriya ma'şeri te'sirat altında hareket eder. O zaman 'umumi manfa'atler için tereddudsuz hayatını feda edecek derecede, ferdi hodperesligi za'il olur.

* * *

İnsanlar pişuvalara ve peyrevlere inkisam ederler ekseriyyeti azime peyrevlerden muteşekkildir.

* * *

Bir ma'şeriyyetin pişuvasının dimağından başka dimağı yoktur.

* * *

Siyasi i'tikadlar ve dini i'tikadlar bir ve 'ayni sirayet mekânızmasına malikdirler: İddi'a tekrar, Urfi'nin şükûh ve sirayet ma'şeriyyetlerin nadi-ren mükavemet etdikleri telkinleri yaratmak için kifayet eder:

* * *

[*] İranın bence en kuvvetli şa'iri :

Betertibü nizami aferiniş çünne'i ageh
Havadisra zi te'siri nücumü asüman bini
beyti muhakkak cumhura hitab olınmuştur.